

VI JORNADA GESTIÓ INTEGRADA DEL LITORAL DE LA REGIÓ METROPOLITANA DE BARCELONA

13 DE JULIOL 2005
Auditori Consorci EL FAR

Aquestes notes no són una acta de la Jornada, només recullen comentaris interessants com a punt de partida dels treballs ulteriors del Pla estratègic litoral, complementàries a les ponències i presentacions lliurades pels mateixos participants (per comentaris i suggeriments xalabarder@mcrit.com).

Inauguració

Sr. Joan Llord, Director General d'Urbanisme, Departament de Política Territorial i Obres Públiques, Generalitat de Catalunya

El Pla Director Urbanístic del Sistema Costaner (PDUSC I i II) s'ha aplicat sobre 77 municipis catalans (75 directament litorals i 2 molt vinculats a les dinàmiques costaneres), que sumen un total de 1.000 ha. El 25 de maig de 2005 va ser aprovat el primer (sobre els sòls no urbanitzables), i està en curs d'aprovació el segon (sobre els sòls urbanitzables no delimitats).

Els objectius que l'han impulsat són d'ordre:

- **Urbanístic:** eludir la continuació indefinida de l'ocupació urbana de la faixa costanera, tot evitant la constitució en determinades àrees d'un continu urbanitzat.
- **Patrimonial:** preservar els espais costaners lliures d'edificació pels seus valors paisatgístics, històrics, arqueològics, científics, educatius, ambientals, agrícoles, forestals, culturals i simbòlics de lleure i qualitat de vida.
- **Ambiental:** possibilitar les continuïtats en el territori del sistema d'espais oberts, tot assegurant la qualitat ambiental i especialment la connectivitat i l'intercanvi biològic dels espais terrestres de l'interior amb les platges i el mar.
- **Econòmic:** gestionar l'espai litoral com un recurs bàsic i durador per al desenvolupament econòmic, el turisme i la qualitat de vida de la població.

Efectivament protegits hi ha:

UTR-CPEIN-C1-C2-C3	23.551,93 Ha.
UTR-CE	1.069,95 Ha.
U, UD, UND*	13.455,04 Ha.
TOTAL ÀMBIT DEL PDUSC	38.076,91 Ha.

En total, descomptant els terrenys protegits pel PDUSC, resten unes 5.621 ha, que equivalen a un potencial de 140.000 habitatges (considerant una mitja estàndard de 25 hab/ha), és a dir, uns 365.000 nous residents (NMO = 2'6). Aquestes xifres de potencialitat, desglossades per comarques del litoral metropolità de Barcelona:

	HABITATGES	CENS 2004
El Maresme	14.026	36.468
Barcelonès	0	0
Baix Llobregat	4.567	11.874
Garraf	15.175	39.456

Els criteris bàsics per a l'elaboració del PDUSC-2 són:

1. Coherència amb les determinacions del PDSUC relatives a les "Unitats territorials de regulació costanera" (UTR-C)
2. Relació del sector amb l'actual nucli urbà i el model urbanístic vigent
3. Respecte de la continuïtat dels fronts urbans
4. Coherència amb la temporalitat o programació del planejament
5. Evitar la creació de nou sòl edificable isolat i majoritàriament envoltat d'espais de significat valor ambiental
6. Afavorir la connexió ecològica entre espais declarats d'interès natural i els d'especial qualitat paisatgística i ambiental
7. Assegurar la connexió costa-interior mitjançant la preservació dels espais lliures
8. Protecció dels sistemes hidràulics
9. Respecte de la necessitat de preservar el patrimoni col·lectiu

El Fons previst al Pla està dotat a través dels pressupostos de la Generalitat adscrits al Departament de Política Territorial i Obres Públiques i preveu dotacions de dos règims:

- Els ajuntament i altres ens locals que vulguin acollir-s'hi podran finançar amb les aportacions del Fons entre el 50% i el 75% de les actuacions previstes.
- Les entitats privades i els particulars que vulguin acollir-s'hi podran finançar amb les aportacions del Fons entre el 5% i el 10% de les actuacions previstes.

Les actuacions que poden acollir-se al Fons previst al Pla és del tipus següent:

- Construcció i manteniment de camins de ronda.
- Adquisicions destinades a incrementar el patrimoni públic de sòl.
- Accessos per a vianants i mitjans no motoritzats a la zona de domini marítimo-terrestre.
- Reconstrucció de terrasses i marges.
- Millora de la coberta vegetal i actuacions de prevenció d'incendis.
- Enderroc d'instal·lacions o edificacions obsoletes o il·legals.
- Adaptació paisatgística d'accessos, instal·lacions o edificacions.

La gestió integrada de zones costaneres a Catalunya

Jordi Casso, Direcció General d'Urbanisme, Departament de Política Territorial i Obres Públiques, Generalitat de Catalunya

Per a la consecució de la GIZC, el planejament és fonamental. També cal afrontar la gran complexitat legal, donat que hi ha competències concurrents i solapades que es trepitgen unes a unes altres.

Dos objectius bàsics i punts de partida per a la GIZC a Catalunya són:

1. Millorar la qualitat paisatgística de la part terrestre
 - Mantenir i reduir els espais urbanitzables, reduir l'ocupació: per aquesta fita el PDUSC I i II, ja ha estat un primer pas decisiu
 - Ordenant paisatgísticament l'espai construït o en procés d'edificació: El PDUSC II tindrà una incidència vital per aquest objectiu.
 - Protegint espais encara lliures: aquells espais que, independentment de la seva classificació, encara són lliures i haurien de ser de domini públic.

2. Augmentar la qualitat de les aigües marines. Actualment hi ha 300 depuradores al litoral i prelitoral que serveixen a 5'5 milions d'habitants i podrien, potencialment, arribar als 16 milions d'habitants. La majoria tenen un tipus de tractament secundari i estan en procés d'aplicació del terciari. Tanmateix, hi ha en projecte la creació de bases de laminació al llarg de la costa que afavoriran la millora de la qualitat de les aigües marines per la reducció d'aports en temps de pluja torrencial.

Sr. Xavier Martí, responsable de Programació Sectorial, Dept. Medi Ambient i Habitatge

Fonaments GIZC: Què és zona costanera i quina importància té? Hi ha documents jurídics que assenten els conceptes i els fonaments a nivell europeu.

- La costa té un gran interès social: els municipis de la línia de costa concentren el 45% de la població catalana i la densitat és 10 vegades major que a la resta de Catalunya.
- Són espais d'activitat econòmica intensa donat que el 75% dels allotjaments són d'ús turístic estacional. En els darrers 10 anys l'increment dels amarratges ha estat del 120%.
- Alt valor i fragilitat dels sistemes naturals i ambientals: tenen un percentatge de zones protegides més alt que a la resta del territori. D'altra banda, el percentatge de sòl urbanitzat al litoral català és proper al 50%.
- Cal superar la visió estricta del domini públic marítimo-terrestre en la definició de les zones costaneres. Cal un àmbit nou més ampli per aplicar urgentment els principis de GIZC i de sostenibilitat per a l'interès públic.
- Cal atendre prioritàriament els municipis litorals, amb un finançament suficient per afrontar les seves responsabilitats amb les futures generacions. No compten amb eines per afrontar el repte.

A nivell europeu, el VI Programa d'Acció Ambiental de la Unió Europea i l'Estratègia Territorial Europea, van constatar la necessitat d'una GIZC a nivell europeu. El 2002 es va aprovar la RECOMANACIÓ del Parlament Europeu i del Consell sobre L'APLICACIÓ DE LA GESTIÓ INTEGRADA DE ZONES COSTANERES a Europa (2002/413/CE de 30 de maig de 2002). Entre els principis d'aquesta recomanació destaca la necessitat d'una visió comuna dels membres de la UE i cooperació entre els estats. La necessitat d'una perspectiva global i de llarg termini, coneixement local, treball en sintonia amb els processos naturals, planificació participativa i combinació d'instruments.

Està previst un informe europeu sobre l'estat de la costa. La recomanació insta els Estats membres a desenvolupar les seves pròpies estratègies abans del 2006. Es preveu el desenvolupament d'instruments com els observatoris.

A nivell de tots els països mediterranis es va aprovar el Pla d'Acció de la Mediterrània (PAM), promogut per UNEP-ONU. Posteriorment es va realitzar el un Conveni per a la Protecció del Medi Ambient Marí a la Regió costanera de la Mediterrània (Conveni de Barcelona), com a proposta de protocol de les GIZC a la Mediterrània (esborrany 21/3/2005).

En el marc espanyol i català, encara no hi ha referències normatives aplicables. Hi ha el projecte ENPLAN, primera proposta, com a treball tècnic i participat. Amb els precedents

esmentats, i en el marc d'un projecte europeu, el DMAH i el DPTOP va fer una proposta de delimitació de l'espai costaner que es va plasmar en l'*Estratègia de gestió integrada de zones costaneres*.

Amb tot, hi ha 4 nivells d'integració de la gestió que cal aprofundir en el futur:

- Informació – coneixement, donada la gran dispersió de dades i de les anàlisis sectorials que existeixen. El projecte DEDUCE, actualment en curs d'elaboració, amb la definició de 27 indicadors de sostenibilitat, és un primer intent de solucionar aquesta qüestió.
- Coordinació interadministrativa, donat l'abundant nivell de presa de decisions amb incidència al litoral. Es proposen 3 nivells de coordinació: General interadministratiu, Sectorial, i Transversal.
- Participació agents: cal disposar d'eines per fer efectiva la participació equitativa dels agents implicats
- La caracterització i l'acció de consens vers la definició dels objectius de les GIZC ha de permetre respondre a les següents preguntes: Es disposa d'informació suficient? Respon als criteris de coordinació administrativa general, sectorial o transversal? Conté un equilibri d'interessos demostrable per ser qualificada de consens? Millora de manera significativa la tendència vers la sostenibilitat de les zones costaneres?

El paisatge litoral

Sr. Josep Pintó, Cap del Laboratori d'Anàlisi i Gestió del Paisatge, Dept. Geografia (UdG)

El Conveni Europeu del Paisatge (l'any 2000) i les polítiques catalanes de paisatge han obert nous horitzons i perspectives de futur, així com noves eines de protecció i millora, d'un patrimoni que es considera "peça clau en el benestar dels habitants". També és un recurs turístic de primer ordre.

El Parlament català, pocs mesos després, va adherir-se a aquesta filosofia. Finalment, el 2004 la Generalitat va aprovar la Llei de Protecció paisatge.

El concepte Paisatge: "paisatge fa referència a una àrea, tal com la percep la gent, el caràcter de la qual és resultat de l'acció i interacció de factors naturals i/o humans" Conveni Europeu del Paisatge (2000).

És el resultat de processos, d'un sistema (conjunt elements, agents, processos), amb dos components: morfologia (escenari, mosaic), imatge (percepció, valor cultural), tot evolucionant amb el temps. No existeix un "no paisatge".

La identitat o el caràcter dels paisatges depèn de: diversitat, coherència, funcionalitat. El paisatge litoral és on els canvis han estat més intensos (a la Costa Brava en els darrers 5 anys la urbanització s'ha multiplicat per 8), pateix d'una certa banalització. A grans trets hi ha tres tipus de paisatge:

- Paisatge costaner: dunar, ha estat molt agredit. Cada vegada hi ha més sensibilitat per aquests, i s'estan recuperant alguns trams.
- Paisatge urbanístic: dispersió de l'espai construït, segregació funcional. Cal tendir a la compacitat, la cohesió i no segregació.

- Paisatge espais lliures: molts cops han perdut la seva funció productiva original (agricultura). Cal considerar qualitats post-productives, com les ambientals i històriques.

Pel que fa als instruments disponibles per a la protecció i gestió del paisatge hi ha els Catàlegs de Paisatge (per les 7 vegueries). A Barcelona ja s'ha definit una mapa d'unitats de paisatge amb criteris morfològics, i varies escales + objectius de qualitat paisatgística + recomanacions, normes i directrius per portar-los terme. Incorpora la participació dels agents en cada fase. S'està treballant en paral·lel amb els plans directors territorials.

La gestió de l'aigua

Antoni Ginebreda, Cap del Dept. de Control, Àrea Inspecció i Control, Agència Catalana de l'Aigua

La Nova directiva Marc de l'Aigua 2000/60/CE (DMA) ha suposat un canvi de paradigma legislatiu transcendent. En termes generals, l'objectiu és aconseguir una millora substancial de qualitat de l'aigua. La fita és que el 2015 s'assoleixi un bon estat de les masses d'H₂O.

A Catalunya s'està aplicant una complexa i detallada metodologia de treball que ha estat fins i tot exportada a altres indrets europeus.

S'han tipificat i establert 34 masses d'aigua per a planificar i controlar, com a unitats de gestió, qualificades segons l'estat ecològic i químic. S'ha realitzat una anàlisi de la pressió antròpica.

Hi ha funcionant diverses xarxes de control del medi marí, per mitjà d'indicadors de qualitat ecològica i química, i s'han caracteritzat cada una de les masses d'aigua definides. S'han analitzat els impactes, per anticipar el risc sobre cada àmbit del medi marí. Aquestes xarxes compten amb la col·laboració del CSIC, el Centre d'Estudis Marins de Blanes i la Universitat de Barcelona.

La gestió integrada en el marc del Pla estratègic litoral

Sr. Ferran Puig, enginyer de Camins, Barcelona Regional

Causes que han alterat històricament la costa:

- Pèrdua d'aportació contínua d'àrids de rius i rieres
- Ús de sorra com a material de construcció
- Pèrdua de platges de dunes
- Dessecació sistemàtica d'aiguamolls naturals (inici S. XX)
- Construcció d'obres marítimes que han modificat la dinàmica litoral natural
- Construcció d'infraestructures lineals (punts rígids per l'evolució de la costa)

Efectes: defensa, espigons, rigidització de la costa.

Decàleg d'actuacions:

1. Definició de prioritats i renúncies en els usos socials a la costa.
2. Assumpció del concepte d'unitat o subunitat fisiogràfica (Unitats i subunitats fisiogràfiques, assimilable al de cel·la litoral sedimentària (balanç sedimentari equilibrat).

3. Definició de l'amplada de platja sociològicament acceptable.
4. Definició de la política d'obres públiques a la costa.
5. Optimització de l'ús dels jaciments submarins de sorra.
6. Acceptació de la solidaritat intermunicipal en política de platges.
7. Aplicació de polítiques de gestió integral del litoral.
8. Resposta flexible a les demandes socials en la gestió de la costa.
9. Disposició sistemàtica de paràmetres bàsics del litoral (dades).
10. Coordinació eficaç entre administracions actuants a la costa.

Fons marins

Sr. Marc Montlleó, Biòleg, Barcelona Regional

La importància dels fons marins rau en la seva diversitat, i en què són fonamentals en els cicles bioquímics, per la seva riquesa productiva i per desenvolupar-hi activitats de lleure. Això no obstant, són uns grans desconeguts, no hi ha cartografia dels hàbitats marins de tota Catalunya.

Hi ha de dos tipus: fons rocallosos i fons sedimentaris (els més abundants)

La pressió que sobre aquest medi s'exerceix, no únicament des dels municipis litorals, sinó de tota la conca hidrogràfica, és a dir un territori amb uns 5 Milions de persones. En els 115 km de costa metropolitana hi ha 1 port cada 10 km, i unes 15.000 embarcacions transiten pel mar.

Propostes per al medi receptor

- Incrementar vigilància de les bones pràctiques
- Reduir aportants contaminants d'origen terrestre
- Reduir aportants contaminants d'origen marí
- Reduir agressions de tipus físic (promoure més parcs d'esculls de protecció, seguiment embarcacions)

Propostes per al medi emissor

- Fomentar la divulgació
- Realització d'una cartografia litoral
- Creació reserves marines
- Veritable gestió integral del litoral
- Aglutinar un organisme autonòmic (Agència Catalana del Litoral)

Exemples que requereixen de gestió integrada

Pla Director de Sostenibilitat de la Tordera

Sra. Geòrgia Rodoreda, ambientòloga, Consultoria EGAM

El Pla se centra en el curs baix de la Tordera. Pretén establir criteris i fer propostes realistes. Per aquests objectius s'estableixen 3 línies d'actuació:

- Restauració i recuperació dinàmica fluvial
- Conservació, protecció i restauració paisatge – gestió
- Planificació urbanística

Les parts del treball han estat:

- Diagnosi ambiental: pèrdua biodiversitat, d'habitats, increment de l'ocupació – freqüentació)
- Diagnosi territorial
- Actuacions a la zona d'estudi: projecte LIFE a la Tordera + restauració dunar
- Actuacions en estudi: EDAR alt Maresme i altres

Problemàtiques: dèficit hídric, qualitat aigua, canvis morfològics i pèrdua d'hàbitats.

Objectius: naturalitzar i retornar la funció ecològica del delta.

A més de les actuacions generals, s'han establert d'altres específiques per a àmbits que així ho requereixen.

Consorci Colls-Miralpeix

Andreu Bosch, Regidor de Sostenibilitat, Ajuntament de Sitges

Els Colls Miralpeix, al Massís del Garraf, és un espai singular en el litoral (379 ha terrestres + una franja marina no protegida que té praderies de posidònia). Suporta una elevada pressió urbanística i humana que ara ha estat frenada amb l'aprovació i protecció del PDUSC, com a zona C1 (màxima protecció). Es va produir una mobilització de la societat civil per defensar l'espai de les expectatives urbanístiques.

S'ha constituït una taula de treball amb els agents implicats (els 3 municipis, Consell Comarcal del Garraf, Diputació de Barcelona), com a pas previ per a constituir un Consorci entre els tres municipis que tenen territori en l'àrea dels Colls: Sitges, Vilanova i la Geltrú, Sant Pere de Ribes). Ja s'han consensuat i coordinat tasques de prevenció d'incendis; delimitació d'una xarxa de camins (peatonal, bicis, i de ronda); i s'ha començat a parlar de la protecció i senyalització de la cova del vent del gegant (on es va trobar una mandíbula neanderthal de gran valor recentment).

L'espai ha estat inclòs a la proposta de protecció dins la Xarxa Natura 2000. Proposa que aquest consorci és un exemple a tenir en compte per gestionar un espai conjuntament entre diverses administracions.

Discussió-debat:

Jordi Serra, Universitat de Barcelona, qüestiona que la dimensió de "l'amplada de platja sociològicament acceptable" pugui ser un criteri per a la gestió integrada.

Ferran Puig, Barcelona Regional, respon que els processos naturals de les platges ja estan alterats, que es tendeix a la rigidificació i, quan cal sorra, es va a buscar als fons marí.

Sito Alarcon, Barcelona Regional, comenta que la gestió integrada no és només un tema jurídic o només econòmic. Cal una taula on estiguin asseguts tots els agents del litoral, i que vagi més enllà de la discussió sobre la via del tren i la sorra.

Josep Pintó, Universitat de Girona, manifesta que és més adient el terme "cel·la sedimentària litoral" que el d'unitat fisiogràfica.

Jordi Serra intervé per explicar que "cel·la sedimentària" és un terme adoptat per la Unió Europea, i que inclou tant la sorra com tot el seu àmbit d'influència.

Jordi Vila, Ajuntament de Malgrat, reconeix que és molt difícil recuperar el delta de la Tordera perquè cal definir com es pot gestionar que els càmpings deixin els espais que ocupen, o com refer la desembocadura del riu.

Jordi Serra reconeix la dificultat de gestionar un espai on tenen competències diverses administracions, i posa l'exemple del Delta del Po, on la gestió és molt complexa perquè es tracta de dues regions diferents (Emília Romagna i Véneto) i dos partits diferents.

Jordi Serra, com a moderador de la jornada, agraeix la participació de tothom, i agraeix que les ponències presentades pels representants institucionals s'hagin orientat cap als reptes de futur. Expressa la seva confiança en què en un futur proper la situació ambiental i urbanística de molts espais millori de forma considerable. Valora com a molt engrescadors els exemples de la Tordera i els Colls-Miralpeix perquè són un camí de futur.